

ADELBORG, GERTRUD VIRGINIA

**Några drag af de till Danmark utvandrade
allmogeflickornas ställning och
arbetsförhållanden. : Aftryck ur Dagny.**

Norrköping
1890

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

MIDDELÄNDER FRÅN TERTIALIEN (KAROLINISKA)

NÅGRA DRAG

ÅS DE NUL LÖPANDEN

UTVÄNDRANDE ALLMOGELIGHEDERNAS

STÄLLNING OCH ARBETSFÖRHÅLLANDEN

STAVEN 74

GERTNER ADPLINSG.

ALINGSÅS 1874

SOHRÖPISG

ALINGSÅS 1874

1874

Kungl. biblioteket

0 0000 000137077

På uppdrag af den af Fredrika-Bremer-Förbundet tillsatta komitén för utredning af de till Danmark utvandrande allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden, anträdde jag den 4 nov. 1889 en resa till Småland, Skåne och Blekinge för att göra mig närmare underrättad om de förhållanden, som stå i samband med utvandringen, samt samla material för småskrifter, ämnade att af komitén utgifvas. Jag har under min resa besökt städerna Malmö, Lund, Helsingborg, Wexiö, Karlshamn, Ronneby, Kristianstad och Köpenhamn samt Wirestads, Nöbbeleds, Linneryds, Södra Sandsjö, Tingsås och Urshults socknar i Kronobergs län, Eringsboda socken i Blekinge län, samt Hjersås socken i Kristianstads län. Dessutom har jag genom pastorsembetena inhämtat underrättelser från Öljuhults socken i Blekinge, från Markaryds socken i Kronobergs län samt från Knislinge socken i Skåne.

”När Vår Herre skapade Småland och höll på att der plantera och så, kom Skam och ville vara med om arbetet; men Skam hade bara stenar i sin såskäppa. Han sådde och sådde öfver hela södra Småland, och när han kom öfver Blekinge gräns, så gick botten ur såskäppan.”

Denna lilla saga berättades för mig en afton i en af södra Smålands prestgårdar, der jag för tillfället uppehöll mig som gäst. Och i sanning, det bör icke förvåna någon att folkhumorn diktat en sådan saga, ty naturen är här både fattig och karg, och vid en resa genom dessa trakter måste man ställa till sig själf den frågan: Hvaraf lefver befolkningen? Man måste beundra den utesägliga flit och möda, som nedlagts för att vinna hvarje fotsbredd jord. De små oregelbundna åkerlapparna omgifvas af stenmurar så höga och breda, att de gifva skugga åt nästan hela den lilla åkern, som oaktadt allt arbete är öfversållad med småsten. Ibland sticka stora stenar eller klipphällar med en eller par famnars mellanrum

upp ur den odlade marken och försvåra naturligtvis allt arbete. Den jord som vinnes säges dock vara ganska god. Å andra trakter är marken vattensjuk och bär endast lågväxta träd, spiriga och magra, samt mjölonris eller i bästa fall lingonris. Stora skogar finnas ju ock, men dåliga kommunikationer försvåra en inkomstbringande skogsafverkning. Visserligen är det sant, att befolkningen i en del socknar genom utvandringen under senare år ej obetydligt minskats, och att kampen för tillvaron i följd deraf för de kvarvarande borde vara lättare; men äfven af dessa har en del varit på sommararbete i Danmark och der vant sig vid bättre kost, och de andra hafva hört omtalas, huru man lefver i främmande land, och så nöja de sig ej längre med den svältkost, hvarmed de förr åtnöjdes. Fordringarna i öfrigt torde nog ock hafva stigit.

De flesta af de socknar jag besökte hafva inga bruk, herregårdar eller fabriker, och de bondgårdar som finnas äro ej större än att de vanligen skötas af egaren med hjälp af hans egna barn; möjligen tager han en halfvuxen dräng eller piga, hvilka kunna nöjas med de små löner, som betalas, d. v. s. 30—40 kr. för år, i enstaka fall något högre. Sålunda kunde i en del socknar icke mera än ett par fullvuxna drängar och pigor erhålla platser. Flickorna tänka då: "En piga får här inte mera än 30—40 kronor för helt år och usel mat, en bit kornbröd och en sillstjärt, då tar en hellre bättre mat och högre lön i Danmark" och "sliter en aldrig så länge här hemma så räcker det inte en gång till snygga kläder." När så nästan hvarje familj har någon bror, syster eller annan släkting boende utomlands, och flickorna oupphörligt höra talas om de stora lönerna, den goda maten, nöjena och friheten, blir längtan att komma ut dem öfvermäktig. Det är sålunda tydligt att det gifves anledningar nog till utvandringen.

Om våren är det en rörelse bland den småländska ungdomen som bland flyttfoglarna. De unga samlas i stora flockar, rådslå och öfverlägga med hvarandra, framkasta och jämföra förslag, och en vacker dag är den stora skaran skingrad och borta i främmande land. Räcker ej kassan till en biljett till Amerika, så räcker den åtminstone till Danmark. Hemma vilja de ej stanna. Utvandringen anses vara störst i gränssocknarna mellan Småland, Skåne och Blekinge, liksom denna befolkning i allmänhet har mera oroligt lynne.

Den af Fredrika-Bremer-Förbundet tillsatta komitéen hade till grund för sina beräkningar ang. utvandringens storlek lagt af Statistiska Byrån gjorda tabeller upptagande antalet ogifta svenska kvinnor, hvilka under åren 1886—1887 utvandrat till Danmark. Jag gjorde dock snart den iakttagelsen att utvandringen eger rum i långt större utsträckning än dessa angifva. De statistiska tabellerna upptaga nemligen endast huru många ogifta kvinnor under uppgifvet år begärt och erhållit betyg för utflyttning ur församlingen till Danmark. Då tjänst skall sökas i Danmark erfordras emellertid för att der uttaga den s. k. "Opholdsbogen", hvilken skall innehafvas af hvar och en som i Danmark söker arbete, icke *utflyttningsattest*, utan de tjänstsökande kunna lika väl erhålla "opholdsbog" på ett af pastor utfärdadt *arbetsbetyg*. Den, som erhåller arbetsbetyg, kvarstår naturligtvis såsom medlem af den församling, der den arbetssökande är skrifven och blir sålunda aldrig upptagen i de statistiska tabellerna öfver utflyttade. Lika litet är detta händelsen med de flesta af de personer, hvilka redan en gång varit i Danmark. De resa utan att begära vare sig utflyttningsattest eller arbetsbetyg af pastorsambetet, endast på den "opholdsbog" de förut erhållit.

Men nu säger kyrkoherden i A. församling: "Jag lemnar ogera arbetsbetyg; vilja de utvandra om ock blott för 6 månader, så få de taga utflyttningsattest, de stanna dock ofta kvar i utlandet, och komma de igen, skrifver jag åter in dem i församlingen. Jag kan på intet annat sätt hålla reda på hvilka församlingsbor äro hemma och hvilka äro i främmande land."

Kyrkoherden i B. församling säger deremot: "Jag lemnar i allmänhet endast arbetsbetyg, ty utflyttningsattesten har det svåra med sig, att om en flicka, utskrifven ur församlingen på våren och åter inskrifven på hösten, senare vill ingå äktenskap, saknar hon för den tid hon icke varit skrifven i församlingen betyg ang. hinderslöshet för äktenskap, och jag vågar sålunda ej lysa för henne utan annonsering i tidningarna m. m., hvilket orsakar mycket bråk."

Detta olika tillvägagående gör, att då de statistiska siffrorna för Nöbbeleds, Eringsboda och Karlshamns socknar åren 1886—1887 nära nog stämma med antalet utvandrande för dessa år enligt Statistiska Byråns tabeller, ansåg deremot kyrkoherden i Öljuhult att i hans församling endast

5 % af de utvandrande voro upptagna å dessa tabeller. I Södra Sandsjö hade i år 7 personer erhållit utflyttningsbevis för resa till Danmark, då deremot 34 erhållit arbetsbetyg och många rest utan att alls göra anmälan.

Under sådana förhållanden blir omöjligt att anskaffa siffror, hvilka ens tillnärmelsevis angifva utvandringens storlek.

Som utvandringen till Danmark ofta sker endast för månaderna maj—oktober, under hvilken tid svenskorna hufvudsakligen användas som hvitbetplockerskor och som ladugårdspigor, hade många af flickorna just nyss kommit hem, när jag i november besökte trakten. Jag gick till den ena stugan efter den andra. Genast jag trädde in afdammades en stol och ställdes midt på golvet — det var tydligen ohöfligt att bjuda någon att sitta vid en vägg; — jag framställde mina frågor och sökte få flickorna att berätta huru de haft det i Danmark, men vanligen hade jag ej hunnit långt, innan jag blef afbruten af frågan: "Ska' ho' söke plats i Danmark?" På mitt nekande svar följde då någon anmärkning såsom: "Jaså, ho' ä' från Stockholm; ja, der ä' ju så möe trädgårdsarbete, så att hon behöfver väl inte ge' sig till Danmark." Sade jag att jag var skickad för att höra efter om de hade det bra eller illa i Danmark, ville man gärna tro, att jag var sänd af "kungen". "Ja, se om bara kungen visste huru vi hade det, så hjälpte han oss nog. Brita Stina Andersdotter ho' gick till kungen o' sa' hur det var, o' ho' fick 50 riksdaler", och "Kungen han skulle nog anlägga fabriker i hvar socken, så en inte behöfde utvandra, om han bara visste, att vi inte kan få arbete hemma."

Särskild vigt lade jag å inhämtandet af underrättelser angående städjandet eller den s. k. "fästningen" till Danmark och fann, att det sätt hvarpå denna tillgång är af stor betydelse. Den skedde förr genom danska agenter, som reste omkring i Sverige, lockade och värfvade och togo med sig den reslystna skaran. Men år 1884 utkom såsom en följd af Redaktör Ernst Beckmans resor för att undersöka utvandringen till Tyskland en Kongl. Kungörelse och enligt denna eger endast *svensk* undersåte att vara agent. Denna lag gjorde sålunda ett slut på de danska agenternas ofog i Sverige, men dermed synes oklagens direkta praktiska betydelse vara slut, hvad angår utvandringen till Danmark. Dess bestämmelser, att kommissionär för anskaffande af anställning åt tjänstehjon och andra inom

och utom riket skall hos Konungens Befallningshafvande söka tillstånd att utöfva verksamhet, borgen å 1,000—5,000 kronor ställas, kontrakt upprättas, utflyttningsbetyg för tjänstehjonen anskaffas m. m., anses säkerligen för besvärliga, ty enligt från Konungens Befallningshafvande inhämtade upplysningar utöfvar *ingen* agent för utvandring till Danmark verksamhet enligt denna lag, utan lagen kringgås vanligen på följande sätt.

Förvaltarna å de egendommar i Danmark, hvilka till större antal använda svenska flickor såsom ladugårdspigor eller hvitbetplockerskor, vidtala antingen på hösten muntligen eller på våren skriftligen någon af de flickor, som å egendomen gjort sig kända såsom hyggliga och dugliga arbeterskor, och anmoda denna att fästa ett visst antal flickor för följande sommar. Hon, fästepiga eller städjepiga kallad, träffar då öfverenskommelse med flickor från den socken, der hon bor, att arbeta å uppgifven egendom och gör så resan till Köpenhamn tillsammans med dem. Ibland erhåller fästepigan af förvaltaren penningar till allas resa, och hon fördelar summan, som sedan afdrages af lönerna; ibland resa flickorna å egna penningar. En sådan fästepiga erhåller vanligen af förvaltaren 5 kronor för hvarje piga hon har med sig. Flickorna ligga oftast vid resan till Danmark öfver natten i Elmhult eller annan svensk ort, mottagas i Köpenhamn af förvaltaren och föras direkt ut till den gård, der de skola arbeta. De undgå sålunda de faror vistelsen i Köpenhamn medför. — Några förvaltare vidtala på hösten de arbeterskor de äro nöjda med att nästa vår återkomma och sända dem då reskassar. Inga kontrakt uppgöras på förhand; det är blott en enskild öfverenskommelse. Flickorna veta dock mycket väl att saken är olaglig och gifva därför nekande svar, då de under resan tillfrågas, om de äro fästade.

Olagligt, som detta tillvägagående är, har det dock stora fördelar, om fästepigan är hygglig. Förvaltaren vänder sig till en flicka han anser sig kunna lita på och får derigenom bättre folk. Fästepigan vill ej få skam af dem hon tager med sig och väljer därför de bästa flickor hon kan få. En fästepiga berättade, huru väl 70—80 flickor anmälde sig för de 20 platser hon skulle besätta. För flickorna är det en ovärderlig sak att själfva få välja vid hvilken gård de vilja arbeta; de kunna genom fästepigan få ordentligt besked om de danska egendomarna och om arbetets fördelar och skuggsidor. Och

af ännu större betydelse är säkert, att då pigorna fästas på detta sätt, många från samma socken komma till samma egen- dom och sålunda kunna vara hvarandra till inbördes stöd och hjälp. Det har ock visat sig, att de halfårstjänster, till hvilka fästningen sker på nämnda sätt, varit jämförelsevis mindre förderfbringande.

Från större delen af Kronobergs län och från en del af Blekinge län fästes allmänt på nu nämnda sätt och på $\frac{1}{2}$ års arbetstid.

Ett annat sätt att fästa är att kommissionskontoren i Köpenhamn till Sverige öfversända en svenska, som längre tid varit i Danmark. Denna person uppträder då vanligen i granna kläder. Hon gör narr af de svenska flickorna, som gå så enkelt klädda och arbeta hårdt mot liten lön, lofvar dem goda platser, höga löner, fria resor och gifver dem ofta en liten handpenning, om de vilja antaga den plats som en uppgifven agent i Köpenhamn erbjuder dem.

Detta sätt att fästa synes vara i bruk delvis i Sunnerbo härad (Kronobergs län) samt något i södra Blekinge. Det brukas dock mindre nu än förr.

Och så till sist fara många svenska flickor till Köpenhamn och anmäla sig direkt hos agenterna derstädes.

I båda dessa senare fall hafva svenskarna att göra med för dem okända personer och lockas eller tvingas att antaga platser utan att veta eller förstå något om ställen eller förhållanden. Dessa senare sätt att fästa hafva ock visat sig mest förderfbringande.

Fästekontoren tyckas hufvudsakligen besökas af flickor från de sydsvenska städerna. Äfvenså vända sig dit de, som efter sommarvistelsen af en eller annan anledning önska stanna kvar i Danmark samt dessutom de, som i hemsocknarna äro så illa kända, att socknens fästepigor ej vilja taga dem med sig.

Agenterna eller deras utskickade möta de ankommande vid alla hamnar och båtar i Danmark, söka med lock och poek få flickorna med sig; ja, är flickan nog oförståndig att gå ensam, formligen öfverfalles hon af dem, och många exempel hafva nämnts om flickor, som oaktadt de varit fästade till bestämd plats, dock å öppen gata af agent blifvit bortfästade ånyo. Att aldrig gå eller stå ensam är tydligen en välbehöflig försigtighetsåtgärd. "En får bju' te' å' fre' sig hele tiden;"

detta uttryck begagnades af nästan hvarje kvinna jag talade med.

Så komma då de stora skarorna af svenska tjänstflickor i synnerhet vår och höst till agenterna, samlas i deras lokaler och å angränsande gator. Dit samlas ock de, som genom annonser i tidningarna veta, att nu finnas åter oerfarna svenska flickor, som äro lätt bedragna, och så börjar ett lockande och bland annat försök att få flickorna in på närbelägna källarlokaler; och då, ve den som af lättsinne eller oförstånd aflägsnar sig från gruppen och följer med.

Såsom förut är sagdt, synes det mest vara flickor från städerna som söka plats genom fästekontoren. De önska vanligen plats i själfva Köpenham. De flesta agenterna derstädes, äfven den mest beryktade af dem, Herr Jensen vid Halmtorvet, äro emellertid *uavtoriserede* och hafva som följd deraf ej rätt att fästa till Köpenhamn, endast till dess förstäder och till landet. Redan detta åstadkommer stora bedrägerier, i ty att flickorna tro sig fästade till stad med plats som huspiga, kokerska m. m., och ofta hamna de sedan långt bort vid tyska gränsen såsom ladugårdspigor. Naturligtvis äro flickornas oerfarenhet och godtrogenhet samt deras obekantskap med det danska språket och med "tyendeloven" (Danska legostadgan) orsak till, att så många kunna på detta sätt blifva bedragna. Ibland lemna fästekontoren fästebevis, ibland ej. Att de, som vända sig till fästekontoren, få annan plats än de blifvit lofvade, hör emellertid till ordningen för dagen.

I ett af "Københavns Amts Landboforening" år 1886 afgifvet betänkande i tjänstefolksfrågan omtalas bland annat dessa fästekontor på följande sätt:

"Paa de Dage, da Omflytningen af Tjenestefolkene, navnlig paa Landet, gaar for sig, ligner Forholdene i og udenfor et af den slags Fæstekontorer, der her er tale om (de uavtoriserede), nærmest et Slavemarked, og meget af det, der foregaar paa et saadant Sted, kan heller ikke godt betegnes anderledes end som Menneskehandel. Værst handler Fæstemændene dog vist nok mod de fremmede, navnlig de mange svenske Tjenestefolk, af hvilke en ikke ringe Del bliver lokket herover af Fæstemændene, og som saa, naar de er komne herover, maa tage til Takke med den Plads og de Vilkaar, som det behager Fæstemanden at byde dem. Kan en ung Pige, der er fæstet i Sverig til en Lærerindeplads, fra Fæstekontoret sendes ud

til en Herregaard som Malkepige, saa er næsten ikke mere noget umuligt for de Mirakelmænd, der holder Fæstekontorer."

Vanligt är ock att flickorna få mindre lön, än som blifvit utlofvad; så t. ex. utlofvas fri resa och fritt logis, men för bådadera göras sedan afdrag på lönen. Den "fria resan" gifves ibland sålunda, att agenten i bref sänder flickan ett tryckt kort (ej biljett), som då det aflemnas till kaptenen berättigar till fri resa å ångbåten enligt öfverenskommelse mellan kaptenen och agenten.

Passa flickorna ej för den plats de fått, så mycket bättre; då komma de åter till kontoret och kunna ännu en gång inbringa agenten fästepenningen, hvilken varierar från 10—30 kr. för arbetsgivare och 5—20 kr. för tjänstsökande förutom ersättning för logis. Ibland tager dock agenten ingen ersättning af de tjänstsökande. När flickorna gå till sin plats, säger agenten: "Finner Ni Eder ej å platsen så kom tillbaka", och en flicka berättade, huru en fästekvinna mött henne å gatan och sagt: "Inte är det möjligt, att Ni längre vill vara kvar å den plats Ni fick. Jag har så goda platser; tag en af dem i stället."

Ofta fästes till fingerade platser. Så fick en flicka betala agenten tolf kronor och reste tjugo mil till den utlofvade platsen. När hon kom fram, fans emellertid ingen plats ledig å egendomen, och hon måste på egen bekostnad resa tjugo mil tillbaka igen.

Äro flickorna vackra, låter kommissionären ofta dagarna gå utan att skaffa dem plats. Han kvarhåller deras betyg, så att de ej kunna söka plats på annat ställe. De komma för hvarje dag i allt större skuld till honom för logis m. m., och tvingas sålunda mången gång att såsom han önskar träda i hans tjänst, då förförelse blir nästa steg. En flicka hade blifvit lofvad god plats, men direkt blifvit bunden i lastens tjänst.

Två flickor fingo logis hos en agent i Köpenhamn. Om natten kom agenten in till dem, och det var blott flickornas upprepade hotelser att ropa på polis, som kunde förmå honom att lemna dem i fred.

En nu gift kvinna berättade, huru hon och en annan flicka första gången de varit i Danmark på hemresan passerat Köpenhamn, och då ej kunnat få nattlogis på det ställe, dit de hade fått anvisning. De gingo förgäfves från hotell till hotell. I somliga, der de sågo karlar sitta och dricka, tordes

de ej gå in, och det blef allt senare på kvällen, utan att de kunde finna något logis, der man ville taga emot dem. Då de så gingo gata upp och ned, började två agenter att förfölja dem och sökte förmå dem att ånyo låta fästa sig; nej, de ville hem till Sverige. Åter gingo de länge och sökte bostad, agenterna följde dem, och till slut för att ej nödgas tillbringa natten på gatan följde de agenterna till deras hem, och då funnos der före dem tjugu flickor. Agenterna stängde nu in dem och sade, att "nu skulle de fästas till Tyskland, sex månader ginge ju fort, och fina platser skulle de få." Följande morgon kl. 6 kom någon in med kaffe till dem, och då dörren öppnades, passade fyra flickor på och sprungo sin väg och rusade ned till ångbåten; strax derefter kommo tolf af de andra flickorna springande, så fort de orkade. De hade också lyckats slippa ut. Huru det gick med de öfriga fyra visste hon ej.

Händer det sålunda, att genom fästekontoren en helt annan plats och en betydligt mindre lön vinnes, än hvad som utlofvats, och äro äfven de sedliga farorna stora, så finnes dessutom ännu en anledning för de svenska tjänsteflickorna att ej vända sig till fästekontoren. De besätta neml. såsom regel dåliga platser med dåligt folk. Agenternas anseende är sådant, att de hyggliga arbetsgifvarne i Danmark, liksom ock de hyggliga arbetssökandena i Sverige, bjuda till att reda sig dem förutan. I Småland hörde man jemt sägas: "Ja, inte kunde man tor das vända sig till fästekontoren" och i Kristianstad, der utvandringen sker genom fästekontoren sades, att det var stadens sämsta befolkning som utvandrade.

I Danmark har man ögat öppet för agenternas skändliga beteende och pressen angriper dem gång på gång. Artiklar med rubriker: "Kampen om Svenskere", "Handel med Menne-sker", "Svenskt slaf lif i Danmark" tala i de skarpaste ordalag om de nu rådande förhållandena. Så skrives d. 6 april 1888.

"En af vore mest berygtede Uavtoriserede Fæstemænd, der særlig ekcellerer i svenske Malkepiger til Landet, har et Logis-hus knyttet til sin Forretning. Dette skal sikkert ikke bidrage til at fremme en god Moral, saa meget mere, eftersom Forretningsmanden er en misliebig Person, der har siddet 12 Aar i Tugthuset" och "Enkelte Uavtoriserede holder mere end en Forretning. Hvad Mening skal man f. Eks. danne sig om en af disse Personer, som skal skaffe Pigerne Pladser, naar man

erfarer, at han har to Fæstekontorer i Byen og samtidig er — Bordelvärt i en af vore mest berygtede Gader?"

Förarbete lär pågå för utarbetandet af en ny Tyendelov och ny lag för agenter. Men redan nu har dock från dansk sida ett vackert inlägg till förmån för våra svenska flickor gjorts af *Dansk Kvindesamfund*, som genom sitt *avtoriserede Fæstekontor* med största intresse arbetar äfven för dem. Det var detta samfund, som först fäste Fredrika-Bremer-Förbundets uppmärksamhet på den dåliga behandling, för hvilken de svenska flickorna ofta voro utsatta vid ankomsten till Köpenhamn. Samfundets derefter visade välvilja och tillmötesgående förtjäna ock varm tacksamhet af alla svenska män och kvinnor, som hafva hjärta för våra stackars utvandrande landsmaninnor.

Den af Fredrika-Bremer-Förbundet tillsatta komitéen för utredning af de till Danmark utvandrande allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden utsände under våren 1889 till alla pastorsembeten i södra Sverige anvisningskort å Dansk Kvindesamfunds avtoriserede Fæstekontor, och det har visat sig, att dessa anvisningskort varit ganska flitigt begagnade. Under tiden nov. 1888—okt. 1889 fingo enligt underrättelse derifrån 98 svenska flickor genom kontoret plats i Köpenhamn och 28 plats å landet. 10 flickor hade bott fritt å kontoret intill dess plats anskaffats eller de återvänt till hemlandet. Dessutom har kontoret i öfrigt hjälpt med råd och dåd. Så t. ex. berättades, huru två svenska flickor, som sågo hyggliga och anständiga ut, inkommo å Dansk Kvindesamfunds kontor och bodde der flera dagar, men de ville gärna hafva plats å samma ställe och i Köpenhamn, och det var därför svårt finna plats åt dem. En dag mötte de en fru, som lofvade dem stor lön, fri resa och andra förmåner. Hon följde dem till kontoret, men då hon der ej ville uppgifva sitt namn, afråddes flickorna att anförtro sig åt henne. Efter en stund gingo flickorna ut, och frun stod då kvar utanför väntande på dem och öfvertalade dem till att säga ja. Flickorna återvände efter sina saker till kontoret, der man rådde dem att åtminstone fordra skriftlig uppgörelse, men då detta af flickorna sattes i fråga, försvann frun helt hastigt och det hela gick om intet.

Jag har så länge uppehållit mig vid fæstekontoren, emedan jag anser, att många af de faror för hvilka våra svenska flickor utsättas härleda sig från dem och vill nu redogöra för

de svenska flickornas ställning å de danska egendomarna samt för utvandringens svåra följder för såväl individen som för landet.

Det kan icke nekas att den lön de svenska tjänstflickorna erhålla i Danmark är vida större än den de kunna vinna i hemlandet, och att i följd deraf många af de utvandrande till Sverige hemföra ej obetydliga summor. Några utvandra en sommar för att förtjäna till en symaskin, andra insätta medel i sparbankerna, barn hjälpa sina föräldrar, andra afbetala skulder, köpa eller bygga hus o. s. v. Så hade t. ex. en flicka varit i Danmark 1½ år och under denna tid hemskickat 170 kronor. — En kvinna blef enka med sex oförsörjda barn, hvaraf fem döttrar. Dessa växte upp, började utvandra, och då vanligen tre af dem hvarje höst återkommo från Danmark med sin sparda penningesumma, hade flickorna på detta sätt kunnat inköpa en snygg stuga och hade nu modern boende hos sig. De voro glada och tacksamma för den förtjänst de haft, och det hade gått dem alla väl. En af dem, som var mycket stark, hade förliden sommar, lönen och de penningar hon fått för extra betingsarbete sammanräknade, förtjänat 140 kronor.

Men den ekonomiska vinst dessa och liknande berättelser förtälja om kan dock icke motväga de sorgliga följder för såväl individen som för landet, hvilka utvandringen i allmänhet medför.

Låtom oss nu se till huru lifvet gestaltar sig för de svenska flickorna i Danmark. De flesta erhålla plats som ladugårdspigor eller som hvitbetplockerskor.

För ladugårdspigorerna gäller vanligen följande arbetsordning:

arbete i ladugården: kl. ½ 5 f. m. — kl. 1 à 2 e. m.

„ ½ 5 e. m. — „ 7 e. m.

på andra gårdar:

arbete i ladugården kl. ½ 4 f. m. — 11 f. m.

„ 4 e. m. — 7 e. m.

På mellantimmarna lättare arbete inom hus. Lönen är vanligen 100 kr. för 6 månader.

Ladugårdspigorernas arbete är i regeln mycket tungt. Det beräknas vanligen, att en flicka skall hinna mjölka 18—20 kor på de två timmar, som äro anslagna till mjölkningen. En person går efter och profvar, att hvarje ko är riktigt slutmjölkad. Att ladugårdspigorerna ligga om nätterna med vär-

kande armar och söka genom kalla omslag döfva smärtan lär ej vara ovanligt.

En flicka hade genom agent erhållit löfte om plats i Köpenhamn mot 160 kr. pr år. Den plats hon fick var emellertid utanför Köpenhamn och lönen 125 kr. Hon skulle tjäna ensam hos en bonde; denne hade förut haft två tjänarinnor, men när man nu fick en svenska, "och svenskorna äro ju så flinka", tog man bara en piga. Hon skulle mjölka 14 kor och sedan "bära" mjölken med ok öfver axlarne $\frac{1}{4}$ mil och detta två gånger om dagen. Dessutom skulle hon sköta grofgröromålen i hemmet såsom skurning m. m. Ej underligt om det blef tungt för henne. Hon sjuknade snart och låg i november döende. Fadren sade gråtande: "Ja, hade jag följt kyrkoherdens råd, så hade detta icke händt".

För hvitbetplockerskorna gäller vanligen följande arbetsordning:

under förra delen af sommaren arbetas: kl. $\frac{1}{2}$ 6 f. m. — 7 e. m.
 " senare " " " " " 6 " — 6 " ;
 af denna tid anslås $\frac{1}{2}$ timme till frukost, $1\frac{1}{2}$ timme till middag och $\frac{1}{2}$ timme till aftonvard. Lönen, vanligen 100 kr. för 6 månader, kan genom extra eller betingsarbete stiga till 125 eller till och med 140 kr.

Äfven hvitbetplockerskornas arbete är tungt. Att dag efter dag gå nedböjd öfver hvitbetså kern är ansträngande nog. Är det brännande solsken blir arbetet än mera trötande, och har det regnat eller regnar det, blir det ett ohyggligt arbete. Kläderna blifva genomvåta och smutsiga. På en del gårdar i Danmark finnas ej eldstäder i pigornas och drängarnes rum, och då finnes ej tillfälle att hastigt torka kläderna. "Man lägger sig på dem, så torka de förtast".

Frågar man flickorna huru de haft det i Danmark, får man emellertid vanligen svaret: "Möe gödt", uttaladt med dansk brytning. Och det är ju ganska naturligt att de, då de i många fall utvandrat mot föräldrars och nästan alltid mot pastors inrådan, skola tala väl om den ort, der de varit, och dit de ämna återvända nästa år. Men talar man vid hyggliga kvinnor, som efter flerårig vistelse i Danmark blifvit bofasta i hemtrakten, får man höra att lifvet i Danmark i de flesta fall varit ganska tungt och fullt af frestelser och faror. Danskorna själfva hålla sig numera för goda att arbeta såsom hvitbetplockerskor, ladugårds- och värdshuspigor,

och innan svenskorna började användas å dessa områden, var det endast de sämsta danska kvinnorna, som åtogo sig nämnda arbeten. Orden "malkepige", "roepige" och "værdshuspige" hafva derigenom fått dålig klang. De äro ofta liktydiga med offentligt fruntimmer.

Å gårdarna, der ladugårdspigor och hvitbetplockerskor arbeta och inkasernas, föres ofta ett vildt lif. Kvinnorna hafva visserligen sina rum skiljda från karlarnas, men att de göra besök i hvarandras bostäder såväl om dagen som om natten är ej ovanligt. "Så fort som di ä' ladugårdspigor, blir di inte extimerade af sitt herrskap, utan det är ofta ingen tillsyn alls, och vanorna ä' sådana vid gårdarna, så kommer karlarne inte in genom dörrarna, så kryper di in genom fönstren eller pigorna ut".

En jurist berättade huru stöld en natt hade blifvit begången i ett rum, der tio svenska kvinnor legat. Vid polisundersökningen visade det sig, att under natten tio karlar äfven varit i rummet.

Å en del gårdar söka dock förvaltarne att hålla ordning, gå omkring på aftonen och se till att ingen karl smugit in till flickorna samt stänga igen om dem. Sant är emellertid nog hvad en äldre hustru sade: Vill di vara rediga i Danmark, så kan di det der lika väl som i Sverige, men det fins så många lätta flickor, skall jag säga, och samma blir rent som galna, när dom kommer ut och får höra det främmande språket och se så mycket grannt, som di aldrig sett förr och så danstillställningar och sådant; men se sådant ska' en akta sig för. Ja, ho' vet nog, att om ho' kommer i en främmande stad, så fast ho' har varit i många länder, så kan ho' inte hitta till rätta; huru skall det då vara för en smålandstös, som aldrig har sett något förr".

Å andra egendomar bryr sig ingen om huru det går till; blott arbetsmaskinen arbetar ordentligt, får den i öfrigt reda sig själf. Att förvaltarne gifvo stryk och dermed oskäligt pådrefvo arbetet var förr vanligt. Det skulle dock ej nu kunna ske; flickorna ginge då till en annan egendom. Det säges ock att förhållandena vid landtgårdarne börja blifva bättre hvad sedlighet och ordning angår.

En bidragande orsak härtill är säkerligen att finna i det uppdrag en bibelkvinna från Elsa Borgs hem i Stock-

holm erhållit att verka bland de svenska tjänstflickorna i Danmark. Det är nu fyra somrar denna bibelkvinna, anställd genom Kronprinsessans af Danmark försorg, förmanat, läst och talat med de å landtgårdarna samlade svenska flickorna, och i ett bref från Danmark skrives, att "hennes Mission har *overordentlig heldig Indflydelse* baade paa Herskap og Tyende."

Men huru svårt skall det dock icke vara att bevara sig oförderfvad, då man ung och oerfaren kommer i en sådan omgifning, lösryckt från hemmet, från alla familje- och släktband och ingen som råder och varnar, men många som locka! De fallna kvinnorna lära icke lemna någon möda ospard för att få de oförderfvade lika dåliga, som de själfva äro. Åter gäller: "En får lof te' fre' sig hele tiden, om det skall gå", och att "aldrig gifva sig ut ensam utan hålla väl ihop med dem man kan lita på."

I Danmark börjas och slutas arbetet på de flesta ställen på bestämdt klockslag. Vanligen äro alla lediga kl. 7 på aftonen, och flickorna talade allmänt om denna ledighet såsom en stor fördel; den medför dock många faror. Danslokaler med det i Danmark öfverallt flödande bränvinet locka allt som oftast; på en del egendomar dansas nästan hvarje kväll.

Mycket klagades öfver söndagsarbetet, hvilket ej lär vara ovanligt i Danmark. Sällan tvingas väl någon direkt till arbete på söndagen, men arbetsgifvare och förvaltare se med missnöje på den, som nekar att arbeta. För söndagsarbetet lemnas extra betalning. Att flickorna i alla afseenden fara illa af detta söndagsarbete är ju klart. Kroppen behöfver efter veckans tunga arbete hvila, och i det mångahanda hvardi lefva, behöfva de väl en dags hvila och vederkvickelse. De allvarliga flickorna från de goda hemmen medföra ju ofta några andaktsböcker; när skola de få tid att läsa i dem, om söndagen fråntages dem? Och är det ej under söndagens stillhet, som tanken på hem och föräldrar ofta starkare tränger sig på den bortavarande än under veckans arbete? Och dessa hemtankar torde mer än en gång hjälpa flickan att ej förorsaka far och mor sorg.

I dagligt tal reda sig svenskorna ganska snart med det främmande språket, men då de gå i kyrkan förstå de ej alltid gudstjänsten och komma kanske därför ur vanan med kyrkosöken. Så stå de der då ensamma i främmande land: ingen

församlings-gemenskap eller kyrklig omvårdnad, ofta ingen husbondes omtanke och tillsyn, ingen slägtinge, ingen vän, som kan hålla en skyddande hand öfver dem.

Synnerligen betänklig visar sig utvandringen vara för helt unga flickor; detta dels i sedligt afseende, dels ock för deras hälsa. Allmänt sades, att ingen flicka borde utvandra före 18 års ålder, och nu begifva de sig ofta åstad så fort de gått och läst, ja mången gång ändå förr; det berättades också om många flickor, som från ansträngande arbete vid denna ålder hemkommit med bruten hälsa eller sinnesförvirrade.

Angående vådorna såväl i sedligt afseende som för hälsan gäller dock, att ett halft års vistelse i Danmark såsom ladugårdspiga eller som hvitbetplockerska vanligen ej skadar; men upprepas resorna år efter år, uteblifva sällan de sorgliga följderna. Flickorna angripas så småningom af "pyntesygen;" de uppträda till och med på åkrarne i armband, halsband och andra gränlåter, köpa tunna fabriksstyger i stället för de medhafda hemväfda ullkläderna och penningarne smälta snart under deras händer. Flickorna börja ock tröttna på att blott arbeta och att vara utestängda från alla de nöjen, de höra omtalas. Försigtigheten slappnar af; de öfvergifva sina bepröfvade kamrater, våga sig ut på egen hand och ingå så småningom bekantskaper bland karlarne på gården, ibland med någon svensk, som sedan kommer dem på fall. Få då de barn, kvarstanna de ofta i Danmark, utackordera barnet och fortsätta att tjäna. Vida flera af de svenska kvinnorna i Danmark hafva sålunda barn, än hvad man här hemma har reda på. Få de två barn, räcka emellertid penningarne ej till, och så återvända de hem eller återsändas af den danska polisen, som så fort någon svenska begär hjälp, genast återsänder henne till hemlandet.

Har nu en flicka råkat i olycka eller har hon under sommaren bortslösat sin arbetsförtjänst, så att hon ej har penningar till hemresan och därför vill stanna kvar i Danmark, vänder hon sig på hösten vanligen till agenterna i Köpenhamn. Utan alla penningemedel, som flickorna ofta äro, blifva de helt och hållet beroende af agenterna och deras godtycke, råka snart i skuld till dem och måste till slut antaga hvad plats agenten bjuder dem, denna må nu vara aldrig så dålig.

Det synes som om det i Köpenhamn ginge flickorna ännu sämre än på landet. Gå de med halsduk ute på gatorna, få

de ofta långt följe, och vanligt är att höra: "Nej, se en svenska, henne ska' vi åt.*)

Lönen i familj är vanligen 8—14 kr. i månaden. Hvad tillsyn, arbets- och matordning angå, är det naturligtvis olika i olika familjer.

Efter de uppgifter jag erhållit är lönen:

å väfverier vanligen (fast lön) 7—12 kr. i veckan,

" " (vid accordsarbete) 8—14 " "

å cickoriafabriker . . . . . 4—12 " "

(vanligen 7 kr.).

vid cigarrfabriker . . . . . 7—9 " "

" tändsticksfabriker . . . . . 4—14 " "

Under sommaren arbetas från kl. 6 f. m. till kl. 6 å 7 e. m. Under vintermånaderna nedsättas lönerna och då arbetas från kl. 6 f. m. till kl. 4 e. m.

Det är ofta dåliga svenska kvinnor, som arbeta i Köpenhamn, och de hafva gifvit det svenska namnet vanrykte i Danmark. Det är kvinnor, som i syd-Sveriges städer kommit på skam, och som derfor dölja sig i Danmark eller som i den danska landsbygden stält så för sig, att de icke vilja eller icke kunna återvända till hemmet.

Att sända en ung oerfaren flicka ensam till Danmark anses af goda och tänkande mödrar som ett stort vågspel. Jag hörde också mödrar yttra följande: "Hon hade aldrig fått resa om inte min syster varit der, som kunde taga vård om henne", och "Ja, så har jag också i hvarje bref förmanat henne eller skrivit så mycket Guds Ord och bedt henne tänka på sin framtid och på sina gamla föräldrar". Det goda hemmets inflytande och uppfostrans betydelse har öfverallt visat sig.

För de hyggliga flickorna från de goda hemmen går det oftast bra, men för de oförståndiga och *fåfänga* äro farorna i Danmark vida större än i Sverige, och såsom förut är sagdt, de upprepade resorna eller längre tids vistande i Danmark ökar faran.

I november månad återvända många af de utvandrande; en del af dem skildras då allmänt såsom förvildade. Här ser

*) Jag vill här begagna tillfället att omnämna, att Værnehjemmet "Bethania", Helgolandsgade 8, V., erbjuder bostad för billigt pris, 50 öre om dygnet för kost och logis. Den, som der vill blifva mottagen, bör förete rekommendation utvisande att sökanden är en ordentlig flicka. Hemmet är nybyggt och mycket väl ordnad.

man en mor med ett barn på armen, der en flicka som sörjer och gråter, ty hon skall hem och bekänna sitt fall. Många äro ock högljudda och svärjande; och med bränvinsbuteljen, som går laget rundt, uppträda de å ångbåtar, järnvägar och hållplatser. Så återvända de till sina hem, och der fann jag dem nu. Hos somliga talade redan ansigtsuttrycket om, att de lärt mycket ondt; men jag såg ock många unga flickor, som efter en å två halfårstjänster i Danmark hade ett utseende så rent, förståndigt och flärdfritt, att man sällan får se det bättre. De hade genom fästepigornas försorg undgått farorna i Köpenhamn, på landet hållit väl ihop med sina bekanta från socknen och voro nästan ovetande om alla de faror som funnos utom dem å sjelfva landt gårdarna, men äfven der hade de vetat att bevara sig.

I hemorten har man emellertid ej längre förtroende för dem, sedan de börjat utvandra. De antagas ej gärna i tjänst inom församlingen, åtminstone ej om de varit ute flera år. De anses hafva fått för stora anspråk, för många nya idéer, ja, med ett ord, de anses oanvändbara. Ej heller vilja de gärna arbeta under vintern. De sträfva så hårdt under sommaren, att de anse vintern som en hvilotid, hvilken på bästa sätt skall fördrifvas; när våren kommer resa de åter sin väg. Hafva de under sommaren hopsparat några penningar gå dessa snart åt, och derefter blir det hemmet, som åter får föda dem. Den vanliga arbetslönen i Danmark är 100 kr. för halft år. När derifrån drages resekostnaderna till c:a 30 kr., återstå 70 kr., hvilket är det kapital, som en hemvändande flicka disponerar, om hon varit mycket sparsam. Nu är det visserligen sant, att en helårslön i Kronobergs och Blekinge län sällan öfverstiger 30—40 kr., men den tjänande får då äfven kost och bostad året om, hvarför förtjänsten för dem, som tillbringa vintern i sysslolöshet ej torde blifva nämnvärd, men som vanligt är det den kontanta penningen som värderas och eftersträfvas.

Antages emellertid helårsplats i hemlandet, kommer reslusten ofta på våren, drängar och pigor blifva oregerliga och skiljas mången gång från sin plats i olaga tid.

Och sålunda uppstår det förhållandet, att oaktadt det är sant, att inom flera af socknarna i Kronobergs län knappast finnes plats att få i hela socknen för ett par fullvuxna drängar och pigor, så är det ock lika sant, att der är ondt om

tjänstfolk, synnerligast sommartiden. All ungdom vill tjäna utomlands och fordrar, om den skall stanna hemma, högre lön än hvad de små gårdsegarne kunna gifva.

Då den kvinliga ungdomen sålunda i allmänhet under vintern saknar bestämdt arbete samt hemmen med de torftiga förhållanden, som der råda, ej kunna gifva nämnvärd sysselsättning, besannas ordet: "Fåfång gå lærer mycket ondt". Tiden tillbringas med besök, kaffedrickande m. m. och derunder sprides från stuga till stuga berättelser om Danmarks höga löner, många förlustelser, fritiden och den obundna friheten. Missnöje med hemmavarande förhållanden samt lättsinne och fåfänga uppspira i de berättandes spår.

Hafva flickorna hopsparat och i banken insatt någon penningesumma få de snart giftermålsanbud, och då visa sig åter följderna af utvandringen från en annan sida. Flickan har under barndomen varit upptagen af sin skolgång, utvandrars kanske som helt ung och lär sig i Danmark hvarken det ena eller andra af de göromål, som tillhöra en hustru; deremot har hon i det bördigare och rikare landet lärt sig en hel del anspråk, som ända till de sista tiderna ansetts för stora för Smålandsbygden. Efter giftermålet hopsmälta snart de hopsparade penningarna, och fattigdomen trycker dubbelt.

Men en af utvandringens mörkaste sidor är dock det sedliga förfall, som åtföljer densamma. I hvarje socken berättades om kvinnor, som blifvit hemskickade med 1, 2 å 3 barn. Modern hade först kunnat försörja sig, men så blef det henne en dag omöjligt; hon begärde allmosa och blef då omedelbarligen hemsänd. Ibland kunna flickornas föräldrar åtaga sig barnen, och då återvänder modern vanligen till Danmark, hemsänder någon gång litet penningar; mången gång låter hon ej höra af sig, förr än hon kommer med ett barn till. Ofta kunna dock hennes föräldrar ej åtaga sig tungan af ännu en mun att föda, och då får fattigvården taga hand om barnen. Om en ung moder berättades huru hon kommit till Sverige med ett helt litet barn, gått till sitt hem, sakta öppnat dörren och lagt barnet innanför densamma. De innevarande hade ingenting märkt, förr än barnet började skrika; modern hade utan att gifva sig tillkänna för sina föräldrar genast återvänt till Danmark. — En annan moder blef af polisen hemskickad från Danmark, och en mörk, ruskig höstafton kom hon till sin faders stuga. Hon ledde då vid handen ett barn, som ännu ej var

två år och bar på armen ett på två månader. Då fadern fick se henne ropade han: "Ut med dig, jag vill inte se dig", och stängde dörren för henne. Hon hade rest mot faderns vilja. Der stod hon då med barnen, som gräto och jämrade sig. Den lilla ville hafva näring af modern, den äldre en bit bröd. Hon gick ut i mörka skogen och lyckades så småningom leta sig till en backstuga, der hon tills vidare blef mottagen.

Det är ej ovanligt att kvinnor hemkomma med barn, inhysa sig någonstädes, rymma från barnet, som derefter måste omhändertagas af fattigvården. År efter år kan modern upprepa samma åtgärd; hon har kvar sin plats i Danmark, nytt arbetsbetyg behöfves sålunda ej, och intet hindrar henne att fortsätta sitt lastfulla och förderfbringande lefnadssätt.

Förunderligt är ock huru litet många föräldrar anse sedlighetsbrott som synd och skam. Jag hörde mången gång uttryck såsom: "Det kommer inte flera barn till i världen än Gud vill" och "Ja det har gått vår flicka riktigt bra i Danmark. Visst har hon ett barn derifrån, men det betalar hon oss för, så att det är det ingenting att säga på."

Emellertid hafva de till Danmark utvandrande svenska tjänstflickorna förvärfvat sig ett dåligt rykte. I Nöbbeled sades: "Så många som resa ut, så komma de nog i olycka, om man bara visste om det;" och i Karlshamn: "Det sägs allmänt här, att ingen piga kan resa till Köpenhamn utan att hafva barn med sig hem."

En högre polisman i Köpenhamn uttalade de hårda orden: "Ni måtte inte hafva några sedliga flickor i Sverige". Han stödde denna sin åsigt bland annat derpå, att t. ex. bland 18 för osedlighet under 3 månader tilltalade svenska kvinnor, 9 sade sig redan i Sverige hafva trädt in på lastens bana. Detta skulle då tyda på att det är de osedliga flickorna, som lemna Sverige. Att förhållandet långt ifrån alltid är sådant, hafva vi ofvan visat och tillika att just de sämsta flickorna stanna i Köpenhamn. Vidare visade han huru "Beretning om Kjøbenhavns Politi" år 1887 bland de prostituerade i Köpenhamn upptog ej mindre än 87 kvinnor från Sverige. Från Köpenhamn voro under samma tid 254.

Han var emellertid ej ensam om detta hårda omdöme. Nej, det mötte mig öfverallt i Köpenhamn. Det sades att man började blifva rädd att använda de svenska tjänstflickorna, emedan man sällan lyckades träffa på någon sedlig flicka.

För att i någon mån se huru det förhöll sig med sedligheten i de svenska församlingar, der den ifrågavarande utvandringen mest eger rum, har jag derom insamlat en del uppgifter*) och funnit dels att antalet inom församlingarna födda oäkta barn icke är större inom nämnda församlingar än å landsbygden för öfrigt, dels ock att antalet derstädes från Danmark härstammande i Sverige födda oäkta barn är ofantligt stort, så t. ex. inom Virestads församling 48 % af samtliga oäkta barn, och dock finnes i denna beräkning upptagna endast de barn, som inom socknen födas och icke alla dem, som hemsändas från Danmark med eller utan mödrarna.

Att komunerna drabbas hårdt af utvandringens följder är naturligt. Enligt af komunalordförändena lemnade uppgifter underhöllos t. ex. år 1889 af Tingsås komun 29 personer, af Ölnehults komun 7 personer och af Eringboda komun 11 personer, hvilka antingen voro oäkta barn härstammande från Danmark eller personer, som genom utvandringen dit blifvit till hälsan förstörda. Så snart en svensk kvinna ej är i stånd att försörja sig själf i Danmark hemsändes hon nämligen genast, och det är endast sådana medellösa kvinnor, hvilka, sedan de

*) Nedanstående tabell visar:

- 1) antalet åren 1884—1888 inom församlingen födda barn;
- 2) under samma tid födda oäkta barn;
- 3) huru många af dessa senare kunna anses härstamma från Danmark:

		Antal åren 1884—1888 födda barn	Deraf oäkta	Af de oäkta an- ses här- stamma från Dan- mark	Eller i % af samtli- ga oäkta
Småland	Wirestad	660	36	17	48 %
	Nöbbeled	317	15	4	27 %
	Ö. Thorsås	223	9	2	22 %
	Linneryd	545	28	4	14 %
	Södra Sandsjö	504	39	9	23 %
	Tingsås	485	29	10	34 %
Blekinge	Markaryd	526	26	3	12 %
	Eringboda	532	64	0	0 %
	Ölnehult	303	21	3	14 %
	Karlshamn	887	92	3	3 %
Skåne	Ronneby	1611	164	10	6 %
	Hjersås	202	21	0	0 %
	Knisslinge	125	8	0	0 %

Denna tabell upptager ej alla de församlingar, der utvandring till större omfattning eger rum. Den lemnar uppgifter endast för de församlingar, med hvilka jag under min resa kom i beröring.

fylt 21 år, tillbragt 12 år på fri fot i Danmark, som ej på detta sätt kunna återsändas till Sverige. För gifta makar och deras barn gälla särskilda bestämmelser. *)

Och för att se saken från ännu en annan synpunkt, hurudan skall utvecklingen såväl den andliga som den materiella blifva i de församlingar, der nästan all ungdom såväl manlig som kvinlig utvandrar? Inga unga finnas, som med friskt mod och obrutna krafter kunna bruka den svårarbetade jorden; så blir då denna obrukad, eller man nöjer sig med att gifva henne endast den mest nödtorftiga vård.

Skulle det vara omöjligt att råda bot för eller minska de ekonomiska missförhållanden, som äro kvinnoutvandringens egentliga källa? Skulle ej åtgärder kunna vidtagas, hvarigenom den flit och den kraft, som nu nedläggas i främmande land, komme fosterbygden till godo? I den af Konungens Befallningshafvande i Kronobergs län för åren 1876—1880 utgifna berättelse skrives angående de inom länet befintliga mossarna, att "hvarje bränntorfmosse är en guldgrufva, såvida man förstår att med enkla, billiga och praktiska inrättningar tillgodogöra guldet i densamma." I den derpå följande femårsberättelsen är införd en redogörelse öfver länets mossar och beräknas deri, att 182,350 tunnland böra genast efter afdikning utgöra odlingsbar mark — en högst betydlig ökning i ett län, hvars hushållningssällskap år 1885 beräknade länets areal af odlad jord och åker till sammanlagdt 147,829 tunnland.

Man kan invända att mossarnas odling och landtbrukets höjande intet har att skaffa med den svenska allmogeflickans utvandring till främmande land. Ja, så kan det tyckas, men dagligen se vi väl dock, att der mannen har god arbetsförtjänst, der lemnar hemmet tillräckligt med arbete åt kvinnan, men der mannens arbetsförtjänst är ringa, der inga medel finnas för inköp af materialier, der blir ej heller kvinnans arbetskraft rätt använd inom hemmet. Detta har så mycket större betydelse i en fattig trakt, der dåliga kommunikationer, otillräcklig skolundervisning (många skolor flytta å 3 stationer, och hvarje barn får sålunda skolundervisning 2 å 3 månader årligen), föga industriell verksamhet och nästan inga slöjds skolor finnas.

Slöjds skolor för flickor hafva ej statsanslag, utan det beror af komunernas eller enskildas intresse huruvida sådana upp-

*) Se svensk Författningssamling N:o 35 för år 1888.

rättas eller ej, och det är ju då naturligt, att de fattigare socknarna, der få bemedlade personer finnas, skola sist komma i åtnjutande af slöjdskolans förmåner. Då staten understöder 1,167 slöjdskolor för gossar, hvarför lemna den ej understöd åt slöjdskolor för flickor? Sömnad, stickning, lappning, lagning, väfnad, spånad, allt detta är ju dock saker hvarmed kvinnan kan gifva mannens arbetsförtjänst drygsel, hemmet trefnad och än mera, hon kan dermed mången gång skaffa sig och andra en väl behöflig inkomst. Männe ej kvinliga hemslöjdens befrämjande i någon mån skulle kunna bidra till Kronobergs läns förkofran?

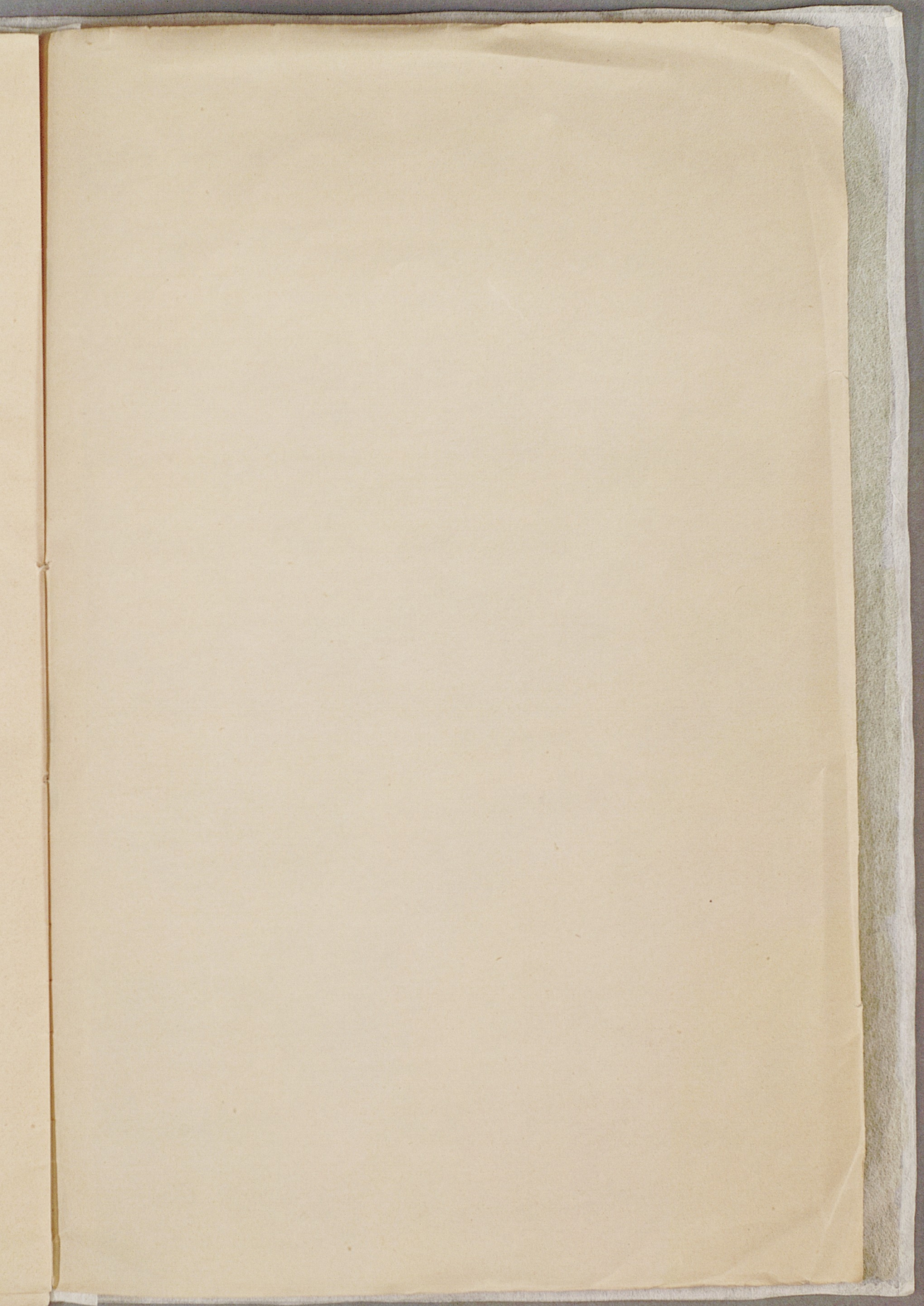
Detta är emellertid endast frågor.

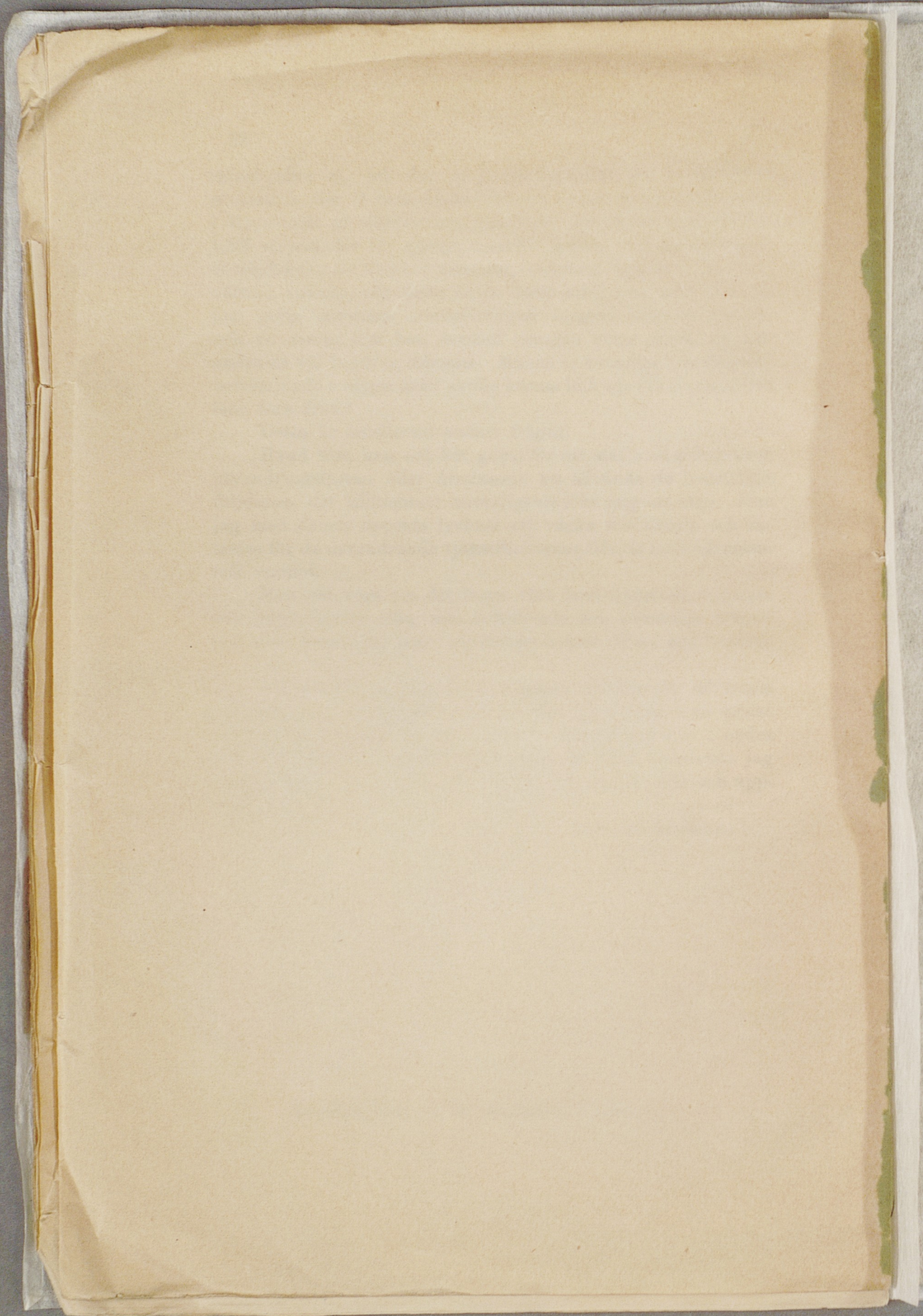
Hvad som kan och bör göras för att stäfja eller begränsa utvandringsslustan eller åtminstone att afvända de bedröfliga följderna, det tillkommer naturligtvis icke mig att säga. Har jag med denna uppsats lyckats att väcka medkänsla och intresse för de utvandrande tjänstflickornas öde, är mitt närmaste mål vunnet.

Men väl vore om det inom vårt land uppstode dugande och inflytelserika män, som behjärtade den allvarliga frågan och toge henne om hand att bringa henne till en god lösning.

Till sist ber jag att här få begagna tillfället för att uttala min hjärtliga tacksägelse för all den gästfrihet, som städse visats mig under min resa såväl i prestgårdar som i andra hem samt för den beredvillighet och det tillmötesgående jag rönt af alla de personer, hos hvilka jag begärt råd och upplysningar.

Gertrud Adelborg.

www.books2ebooks.eu